

mai bine de 50 de pagini. În toate capitolele menționate, studiul legendelor desprinse din *Cyprii* și urmărite de-a lungul operei tragicului a fost pur și simplu analitic.

Sfârșitul căutărilor aduce însă sinteza rezultatelor obținute. Pentru aceasta a fost necesară în primul rând o schimbare de perspectivă și o trecere de la cronologia evenimentelor epice la cronologia tragediilor lui Euripide. Autorul va cerceta în care moment din cariera sa teatrală poetul și-a întors atenția mai mult către legendele Cyprice și ce fel de episoade l-au atras; va recapitula apoi împrumuturile de la diversele sale izvoare și procedeele de care s-a folosit pentru a adapta și reînnoi tradițiile mitice. În sfârșit aceste rezultate, obținute prin studiul aprofundat al unui grup limitat de legende, vor aduce considerarea problemei mai vaste a mitului, apoi trimiterea sa către coordonatele de bază ale creației euripideice.

Dacă concluziile lui F. Jouan nu aduc noutatea unei gândiri originale, — ceea ce nici nu a stat în intenția autorului —, rolul lor fiind mai degrabă de a împinge pînă la ultimele limite și de a sistematiza idei și argumente deja formulate sau intuite numai, în schimb, amploarea acestor cercetări, siguranța metodelor propuse, erudiția unei bibliografii exhaustive sau chiar folosirea celor mai moderne instrumente de lucru desfid competența oricui se încumetă să dea seama de o astfel de lucrare.

Simina Noica

A. DOVATUR, *Политика и Политии Аристотеля* (Академия Наук СССР. Ленинградское отделение Института истории). Ed. « Nauka », Moscova-Leningrad, 1965, 390 p.

Ne-am fi așteptat ca autorul să încerce a explica opera lui Aristotel despre stat și constituții printr-o prealabilă analiză a societății grecești din timpul său, înaintind, să zicem așa, de la cele din afară spre cele dinăuntru. Dar, societatea grecească din epoca lui Aristotel ne este relativ bine cunoscută, de aceea profesorul Dovatur a preferat să scurteze drumul și s-a limitat la un examen atent și exhaustiv al operei, spre a-l înțelege și aprofunda pe marele gânditor prin el însuși.

Autorul arată că *Politica* și *Politiile* sînt strîns legate între ele nu numai prin materialul lor informativ, ci și prin concepțiile social-politice comune. Toate împreună au fost scrise în împrejurări istorice specifice, iar ideile și « construcțiile lui Aristotel oglindesc în mod necesar nu numai realitățile grecești ale timpului, ci și concepțiile autorului despre aceste realități » (p. 4), adică măsura în care Stagiritul a înțeles evenimentele politice contemporane și a încercat să dea o dezlegare problemelor vitale ale societății timpului său: nu ca simplu spectator, ci ca gânditor activ, îndemnat de dorința de a-și ajuta contemporanii și de a le îmbunătăți existența. Deși văzuse lumina zilei în mica Stagiră și-și petrecuse copilăria și primii ani de tinerețe în statul macedonean, Aristotel a cunoscut de aproape democrația ateniană și a asistat la evenimentele spectaculoase ale căderii împărăției persane și expansiunii elenismului în Asia Mică și în Egipt. Cîmpul de observație pentru acest gânditor înzestrat cu o extraordinară putere de analiză se lărgise în mod considerabil și rămînea de văzut cum va reacționa el față de evenimente și ce soluții de viitor va găsi pentru contemporanii din propria lui patrie.

În prima parte a lucrării profesorul Dovatur se ocupă cu *Politica*, iar în partea a doua cu așa-zisele « monografii științifice de popularizare » despre constituțiile polisurilor grecești. În toate încercările sale, Aristotel înfățișează cetatea cu dimensiunile ei modeste și nu nutrește niciodată ideea unei unități politice mai întinse, care să cuprindă ansamblul cetăților grecești. După tradiție, Stagiritul ar fi cunoscut și descris constituțiile a 158 de polisuri grecești, iar autorul

lucrării de față a cules cu grijă atestări despre 108 dintre ele. Dacă examinăm lista acestor cetăți, vedem că ele se întindeau la mari depărtări: din Galia de Sud (Massalia — Marseille), Sicilia (Agrigent, Catania, Gela, Leontion, Megara, Siracuză), Italia de Sud (Crotona, Cyma, Neapolis, Rhegion, Sybaris, Tarent, Thurii) și pînă în Pontul Euxin (Apollonia, Heracleia, Histria), din Adriatică (Apollonia, Epidamnus) pînă în Asia Mică (Clazomene, Colofon, Efes, Lycia, Magnesia, Milet); cuprindeau uneori teritorii relativ întinse, dar lipsite de orașe importante (Epir, Lacedemona, Tesalia); sau erau așezate în insule (Amorgos, Cipru, Creta, Delos, Egina, Naxos, Paros, Rhodos, Samothrace, Tenos) și-și disputau cu îndărătnicie independența. Schimburile comerciale și limba greceascăneau prin fire subțiri acest complex, dar baza materială care era agricultura nu făcea necesară sau imperioasă unirea lui într-un singur mănunchi. Pentru Aristotel nu exista încă această problemă, care de altfel depășea cu mult epoca lui: el socotea sclavajul drept o realitate în firea lucrurilor și se străduia să organizeze, în condițiile cele mai bune, societatea în cadrele polisului existent. Cu măsura și perspicacitatea care îl caracterizează, Stagiritul a căutat să cunoască realitățile și a făcut propuneri de îndreptare, dar n-a imaginat transformări radicale ca înaintașul său Platon. Ideile sale sînt analizate în mod amănunțit, cu pătrundere și informație îndestulătoare în lucrarea de față, din care ne îngăduim să desprindem cîteva concluzii mai de seamă.

În *Politica* Aristotel cercetează și pune în valoare diferite forme istorice de organizare statală. Pe una dintre ele, așa-numita *poliție* (πολιτεία), o formă « de mijloc », o crede cea mai ușor de realizat. Cetățile grecești n-au căutat să-și însușească această formă, ci s-au condus după forme proprii, de cele mai multe ori imperfecte. « Un singur om » ar fi putut impune acest lucru, și anume (după cum părea a rezulta din contextul lui Aristotel și cum opinează autorul lucrării de față) Alexandru cel Mare. Așadar, statul ideal trebuie construit pe observarea unor realități optime, realizate în practica de toate zilele, așa cum a procedat Alexandru prin construirea unor cetăți în Orient. Scopul lucrărilor de popularizare despre constituțiile grecești era acela de a analiza în mod critic imperfecțiunile lor și de a scoate la lumină părțile bune sau vrednice de a fi preluate de alții. Polițiile aveau o funcție ideologică, erau scrise într-o formă ușor accesibilă și se adresau unui cerc larg de cititori, pe cînd opera de căpetenie, *Politica*, tindea să sistematizeze materialul și să-l încadreze într-un sistem organic, slujindu-se de mijloacele specifice și consacrate ale filozofiei teoretice.

H. Mihăescu

PAUL PÉDECH, *La méthode historique de Polybe* (Collection d'Études Anciennes publiée sous le patronnage de l'Association Guillaume Budé). Paris, Les Belles Lettres, 1964, 644 p.

Teza de doctorat a lui Paul Pédech reprezintă în ansamblul studiilor polibiene prima lucrare de amploare dedicată unei cercetări profunde și multilaterale a metodei istoricului din Megalopolis. Prin erudiția și acribia interpretării și prin originalitatea concluziilor promovate, lucrarea — alături de numeroasele articole ce au precedat-o¹ — cîștigă autorului prestigiul de rafinat exeget al operei lui Polybios și de înnoitor al aprecierii acordate acesteia de critica modernă.

¹ *Polybe et l'Éloge de Philopoemen*, RÉG, 64, 1951, p. 82—103. *Sur les sources de Polybe: Polybe et Philinos*, RÉA, 54, 1952, p. 246—266. *Polybiana*, RÉG, 67, 1954, p. 391—395. *Un texte discuté de Plîne: le voyage de Polybe en Afrique* (H.N. V, 9—10), REL, 33, 1955, p. 318—332. *La méthode chronologique de Polybe d'après son récit des invasions gauloises*, CRAI, 1955, p. 367—374. *La géographie de Polybe: structure et contenu du livre XXXIV*